

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКА ДЕРЖАВНА ІНЖЕНЕРНА АКАДЕМІЯ**

КУЛІКОВА ОЛЬГА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 336.774.3

**ПОБУДОВА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ
ОПЕРАЦІЯМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ**

Спеціальність 8.03050801 «Фінанси і кредит (за спеціалізованими
програмами)»

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи на здобуття кваліфікації
магістра з фінансів і кредиту

Запоріжжя – 2016

Магістерсько-кваліфікаційна робота є рукописом.

Робота виконана в Запорізькій державній інженерній академії (м. Запоріжжя) на кафедрі фінансів, банківської справи та страхування.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Метеленко Наталя Георгіївна,
Запорізька державна інженерна академія,

Рецензент викладач економічних дисциплін Запорізького
електротехнічного коледжу ЗНТУ
Корнілова І.В.

Захист відбудеться «15» січня 2016 р. о 9⁰⁰— на засіданні
Екзаменаційної комісії у Запорізькій державній інженерній академії за
адресою: 69000, м. Запоріжжя, пр. Леніна, 226.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Банки за своїм призначенням мають бути одним із найбільш надійних інститутів суспільства, основою стабільності економічної системи держави. В умовах розвитку ринкових відносин, нестійкого правового і економічного середовища, недостатньої підтримки з боку держави банки практично самостійно повинні не тільки зберігати, але й сприяти зростанню коштів своїх клієнтів. Тому першочергового значення в щоденній діяльності банків набуває професійний менеджмент управління ризиками.

Кредитування є найважливішим напрямком здійснюваних банком активних операцій, оскільки кредитний портфель становить здебільшого від третини до половини всіх активів банку. У структурі балансу банку кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складова частина активів банку, що має свій рівень дохідності та ризику. Тому для успішного кредитування – забезпечення повернення наданих позичок та підвищення дохідності кредитних операцій – банки мають впровадити ефективну та гнучку систему управління кредитним портфелем. Досягнути ж цього можна завдяки вивченню теоретичних і практичних питань щодо підходів та процесу управління кредитним портфелем комерційного банку.

Багатоаспектні проблеми управління кредитним портфелем комерційного банку досліджувались як у зарубіжній, так і вітчизняній літературі. Теоретичні, методологічні й методичні аспекти управління кредитним портфелем відображені в роботах провідних вітчизняних вчених у галузі банківської справи, теорії кредиту, банківського менеджменту, аналізу кредитного ризику та кредитного портфеля, теорії економічного ризику: І.А. Бланка, А.М. Герасимовича, В.М. Голуба, О.В. Дзюблюка, Г.Т. Карчевої, І.М. Лазепка, О.М. Левченко, А.М. Мороза, С.В. Мочерного, І.М. Парасій-Вергуленко, А.А. Пересади, О.В. Пернарівського, Л.О. Примостки, М.І. Савлука, В.М. Суторміної та ін.

Серед відомих західних авторів, які займалися проблемами сучасної портфельної теорії, банківського менеджменту, необхідно відзначити Л. Гітмана, Б. Едварда, Г. Марковіца, Дж. Маршалла, П. Роуза, Дж. Сінкі, Ф. Фабоцці, У. Шарпа та багато інших.

Кредитні операції – вагома частка активів банку й найдохідніша стаття банківської діяльності.

Кредитні операції завжди були і залишаються пріоритетним напрямом діяльності вітчизняних і зарубіжних банків. У структурі активів банків України кредити становлять близько 50 – 70% їхнього загального обсягу та забезпечують 2/3 усіх доходів банківської діяльності. Високі темпи зростання кредитних операцій зумовлені тим, що кредити є основними та найприбутковішими банківськими активами. Кредитні операції банків – це вид активних операцій, пов'язаних з наданням клієнтам коштів у тимчасове користування за певних умов, а також

надання гарантій, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій, фінансового лізингу, видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій РЕПО, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника, щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми.

Кредитні операції банку спрямовані на формування його кредитного портфелю. Кредитний портфель виконує перерозподільну функцію, суть якої полягає в перерозподілі позичкового капіталу між суб'єктами кредитування. Кредитним портфелем реалізується емісійна функція, оскільки завдяки видачі кредитів створюється додатковий платоспроможний попит в рамках економічної системи.

Ослаблення банківської системи України через посилення негативного впливу світової фінансової кризи певною мірою сприяло переоцінці кредитних ризиків і зміні механізмів їх виявлення. З метою забезпечення стабільності банківської системи Національний банк вживав усіх необхідних заходів для нівелювання можливих ризиків. Однак розгортання фінансової кризи, яка стала каталізатором прояву наявного кризового потенціалу, актуалізувало дослідження передумов його формування й результатів прояву з метою розроблення зважених підходів до реалізації банківськими установами кредитної політики.

Таким чином, нами обґрунтовано актуальність теми магістерського дослідження.

Мета і задачі дослідження. Метою дипломної роботи є розробка і наукове обґрунтування методологічних основ та прикладних методик відносно побудови системи управління кредитними операціями комерційного банку.

Досягнення поставленої мети зумовило вирішення таких завдань:

- дослідити теоретичні, законодавчі та методичні аспекти регулювання кредитних операцій в комерційних банках України;
- здійснити рейтингову оцінку комерційного банку щодо ефективності кредитування та управління ризиками;
- проаналізувати стан управління кредитними операціями ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК»;
- дати якісну та кількісну оцінку кредитного портфелю ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК»;
- визначити напрями управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК»;
- обґрунтувати доходність ПАТ АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК" від кредитних операцій шляхом застосування механізму прогнозування.

Об'єктом дослідження є кредитні операції ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК».

Предметом дослідження є процес, методи та підходи до управління

кредитним портфелем комерційного банку.

Методи дослідження. В процесі дослідження були застосовані як теоретичні, так і емпіричні методи наукового пізнання: аналізу і синтезу, індукції та дедукції, узагальнення, абстрагування, аналогії.

Інформаційною основою дослідження є законодавчі та нормативні акти України, матеріали Національного банку України, державних статистичних органів України, Асоціації українських банків, науково-практичних конференцій, семінарів, періодичних видань; річні бухгалтерські, статистичні звіти ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК»; наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних економістів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

– удосконалено теоретичні підходи до управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями в ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», які, на відміну від існуючих, ґрунтуються на організаційно-економічних заходах зі створення ситуаційного центру управління та розробці логічної схеми позовної діяльності, спрямованої на врегулювання проблемної заборгованості за кредитними операціями в ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК»;

– удосконалено науково-методичний підхід до оцінки ефективності управління кредитним портфелем ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», який, на відміну від існуючих, враховує формування додаткових доходів, дозволяє встановити взаємозв'язок між ефективністю та ризикованістю, використовує механізм багатофакторної оцінки та спрямований на обґрунтування управлінських рішень з орієнтацією на постійні зміни в ринковому середовищі.

Практична цінність роботи полягає в тому, що розроблені організаційно-економічні заходи, спрямовані на підвищення якості управлінських рішень щодо управління кредитними операціями ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК».

Матеріали магістерської роботи були апробовані в рамках III Міжнародної науково-практичної конференції «Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика» (2015 рік).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну і практичну цінність отриманих результатів, наведено інформацію про їх апробацію.

У **першому розділі «ТЕОРЕТИЧНІ, ЗАКОНОДАВЧІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ В КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ УКРАЇНИ»** розглянуто кредитні операції комерційних банків: надана характеристика та

особливості реалізації в умовах кризової економіки; досліджено законодавче та нормативно-правове регулювання кредитних операцій в банківській системі України; надана рейтингова оцінка ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК»: ефективність кредитування та управління ризиками.

Кредит виникає безпосередньо з потреб виробництва, внаслідок розвитку процесів обміну товарами. Конкретною економічною основою, на якій з'являються і розвиваються кредитні відносини, виступає безперервний кругообіг капіталу, але при цьому не виключаються коливання, приливи і відпливи грошових коштів, коливання потреб у ресурсах і джерелах їх покриття.

Визначення категорії «кредит» у сучасній економічній літературі неоднозначні. Зазначимо, що «кредит» розглядають як конкретну фінансову послугу та як економічну категорію.

Необхідність кредиту тісно пов'язана з особливостями кругообігу індивідуальних капіталів. Ще більшою мірою кредит необхідний для становлення нових підприємств малого та середнього бізнесу, впровадження нової техніки та технологій.

Найбільш поширеними в економічній літературі є два підходи до визначення сутності кредиту:

– ототожнення кредиту з цінністю, яка передається одним економічним суб'єктом іншому в позичку. При такому підході увага дослідника зміщується на саму позичку, її правову форму, що зумовлює вихолощування з кредиту його економічного змісту;

– ототожнення кредиту з певним видом економічних відносин, які формуються в суспільстві. Такий підхід дає можливість глибше дослідити економічні аспекти кредиту, економічні чинники його існування, основи та закономірності його руху.

Кредитні операції – вагома частка активів банку й найдохідніша стаття банківської діяльності. Кредитні операції завжди були і залишаються пріоритетним напрямом діяльності вітчизняних і зарубіжних банків. У структурі активів банків України кредити становлять близько 50 – 70% їхнього загального обсягу та забезпечують 2/3 усіх доходів банківської діяльності. Високі темпи зростання кредитних операцій зумовлені тим, що кредити є основними та найприбутковішими банківськими активами.

Кредитні операції банків – це вид активних операцій, пов'язаних з наданням клієнтам коштів у тимчасове користування за певних умов, а також надання гарантій, поручительств, авалів, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій, фінансового лізингу, видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій РЕПО, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника, щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми.

Кредитні операції банку спрямовані на формування його кредитного портфелю. Визначення поняття «кредитний портфель» можна дати виходячи з його структури, а саме як сукупність засобів, розміщених у формі кредитів з визначеним терміном функціонування, розміром та якістю. Цей підхід виходить з позиції вже реалізованої дії. Інший підхід виходить з позиції аналізу не лише реалізованих операцій, але й прогнозу майбутніх. В такому випадку, до кредитного портфелю включають не лише видані кредити, але й майбутні напрямки розміщення коштів у вигляді позики.

Кредитний портфель виконує перерозподільну функцію, суть якої полягає в перерозподілі позичкового капіталу між суб'єктами кредитування.

Кредитним портфелем реалізується емісійна функція, оскільки завдяки видачі кредитів створюється додатковий платоспроможний попит в рамках економічної системи.

Для ведення управлінського обліку в банку та аналізу структури кредитного портфелю використовують наступну класифікацію кредитного портфеля:

- кредитний портфель «стабільний»;
- кредитний портфель «контрольований»;
- кредитний портфель «проблемний».

Критеріями, на підставі яких здійснюється класифікація кредитного портфеля, є цільовість використання коштів, стан забезпечення, наявність протермінованих платежів, тривалість протермінованої заборгованості, фінансовий стан позичальника.

Протягом періоду 2011 – 2014 рр. у банківській системі відбувалося коливання обсягів кредитного портфеля, що наочно представлено на рис. 1

Обсяг кредитного портфеля

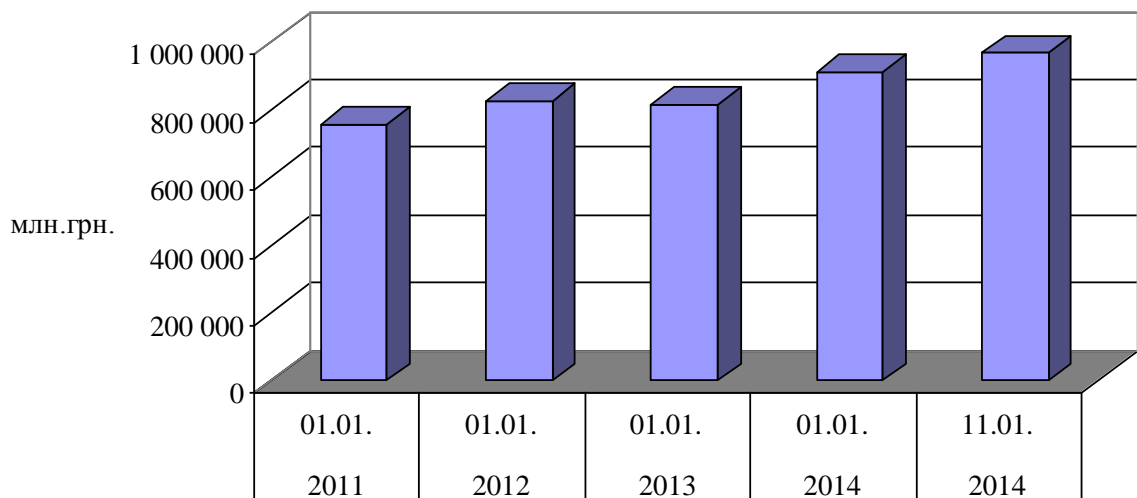

Рис. 1 Динаміка кредитного портфеля банків України за 2011 – 2014 рр.

Так, якщо на початку 2011 р. обсяг кредитного портфеля складав 755030 млн. грн., то вже наступного року він збільшився на 9,3%, до 825320 млн. грн., а в 2013 р. зменшився на 1,2%, до 815327 млн. грн., проте у 2014 р. він знову збільшився на 18,44%, і станом на 01.11.2014 р. складав 965692 млн. грн.

Слід зазначити, що одночасно відбувалося зменшення питомої ваги кредитного портфеля в активах банків. У 2011 р. частка кредитного портфеля в активах складала 80,14%, а потім почала поступово знижуватися, і станом на 01.01.2014 р. дорівнювала 71,31%, а вже станом на 01.01.2014 р. збільшилася на 4,48 пункти до 75,79%. Незважаючи на зменшення питомої ваги, частку кредитного портфеля в загальних активах на такому рівні слід розцінювати як критично високу, відповідно й рівень концентрації кредитних операцій є занадто ризикованим.

Значний обсяг кредитного портфеля в загальних активах, який спостерігається протягом останніх років, призвів до негативних наслідків і втрати стабільності банківської системи.

Також, серед причин, що призвели до погіршення ситуації, є нестабільна політична та економічна ситуація в країні, низька платоспроможність вітчизняних позичальників, неурегульованість законодавства, зокрема, щодо процедури банкрутства та процедури реєстрації обтяжень, високий кредитний ризик, що, у свою чергу, вимагає формування значних резервів.

Банківське кредитування в Україні фактично не має спеціальної законодавчої бази і регламентується окремими положеннями Господарського та Цивільного кодексів України, ЗУ «Про банки і банківську діяльність», підзаконними актами, зокрема, Положенням «Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями», а також різного роду інструкціями, як, наприклад, Інструкцією НБУ «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні».

Вищезазначені документи визначають правові відносини між банком та позичальником, порядок нарахування плати за використання кредитних коштів, а також порядок формування резерву по всіх наданих кредитах тощо. Відповідно, банківське кредитування в умовах кризи на законодавчому рівні також представлено окремими статтями ряду нормативно-правових актів.

Оцінка діяльності банківських установ є невід'ємним елементом у системі управління ризиком. Питання адекватності оцінки стає особливо важливим у контексті кризи, яка призвела до банкрутства банківських організацій. Причому неоднозначність причин цих банкрутств обумовлює створення комплексної моделі оцінки банку, котра, за винятком фінансових даних, включає аналіз якісної інформації про банк – його бізнес, клієнтів, внутрішню систему управління, репутацію та ін.

У міжнародній практиці існують різні типи зведеної оцінки діяльності банків. На її основі проводиться рейтинговий порівняльний аналіз надійності банку та ефективності його роботи. Серед 158 банків України, які подають фінансову звітність до НБУ, більше половини банків (109 банків або 68,99% від загальної кількості) за підсумками 2014 року мали довгострокові кредитні рейтинги позичальників (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість банків, що мають кредитний рейтинг, за групами

	I група	II група	III група	IV група	Загалом по системі
Не мають рейтинг	6,25 %	10,53 %	15,15 %	45,58 %	31,01 %
Мають рейтинг	93,75 %	89,47 %	84,85 %	54,42 %	68,99 %

Найбільшу частку банків з кредитними рейтингами має I група – 93,75%. В II та III групах частка банків з кредитними рейтингами складає 89,47% та 84,85% відповідно. Найменшою є частка банків з кредитними рейтингами в IV групі (54,44%).

З 49 банків, які не мають кредитних рейтингів, 41 банківських установ (1/4 від загальної кількості банків України) належать до IV групи і лише 8 банківських установ – до інших груп, зокрема, до III групи – 5 банків, до II групи – 2 банки, до I групи – 1 банк.

У другому розділі «ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ ПАТ АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК"» визначено організаційно-економічну характеристику ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», розглянута організація здійснення та регулювання кредитних операцій в ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», проведено аналіз складу, динаміки та структури кредитного портфелю ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», проаналізовано структуру кредитного портфелю за термінами погашення кредитної заборгованості в ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», визначена динаміка показників якості кредитного портфеля.

ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» був створений у формі відкритого акціонерного товариства шляхом реорганізації комерційного банку «Співдружність», його було перереєстровано Національним Банком України 16.10.1991 р.

Станом на 01.01.2015 регіональна мережа Банку складалась з 45 Відділень та 1 представництва у м. Київ.

ПАТ ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» станом на 01.01.2015 р., згідно класифікації НБУ, за розміром активів відноситься до III групи банків. За даними Національного банку України станом на 01.01.2015 р. за розміром активів Банк посідає 53 місце (2 665 752 тис.грн.) зі 158 банків та 18 місце в III групі банків. При цьому, за розміром власного капіталу Банк

посідає 27 місце (821 353 тис. грн.), а за фінансовим результатом – 30 місце (11 394 тис. грн.). Частка ринку за активами, що належить банку, становить 0,20%.

В процесі організації здійснення та регулювання кредитних операцій в ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» забезпечується відокремлення функції надання кредитів від функції контролю за наданими кредитами. Це сприятиме підвищенню рівня об'єктивності оцінки кредиту й обережнішому його затвердженню.

В банку забезпечена робота Кредитного комітету та Комітету кредитного нагляду. До складу цих комітетів входять керівники та провідні фахівці банку, які періодично збираються на засідання і колегіально вирішують поставлені завдання, формують кредитну політику, виносять рішення про надання «великих» кредитів і списання безнадійних позичок.

Аналіз структури кредитних операцій ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», залежно від статусу позичальника, дозволив отримати наступні висновки:

в 2012 р.:

– частка кредитів юридичним особам в кредитному портфелі на протязі 2012 р. збільшилась на 2,48%, з 88,56% на 01.01.2012 до 91,04% на 31.12.2012;

– частка споживчих кредитів в кредитному портфелі на протязі 2012 р. зменшилась на 2,23%, з 8,65 % на 01.01.2012 до 6,42 % на 31.12.2012;

– частка іпотечних кредитів в кредитному портфелі на протязі 2012 р. зменшилась на 0,25 %, з 2,8% на 01.01.2012 до 2,54% на 31.12.2012;

– сума кредитів юридичним особам в кредитному портфелі на протязі 2012 р. збільшилась на 49469 тис.грн., з 1655786 тис. грн. на 01.01.2012 до 1705255 тис. грн. на 31.12.2012;

– сума споживчих кредитів в кредитному портфелі на протязі 2012 р. зменшилась на 41472 тис. грн., з 161675 тис. грн. на 01.01.2012 до 120203 тис. грн. на 31.12.2012;

– сума іпотечних кредитів в кредитному портфелі на протязі 2012 р. зменшилась на 4647 тис. грн., з 52290 тис. грн. на 01.01.2012 до 47643 тис. грн. на 31.12.2012;

– загальна сума кредитного портфелю на протязі 2012 р. збільшилась на 3350 тис. грн., з 1869751 тис. грн. на 01.01.2012 до 1873101 тис. грн. на 31.12.2012.

в 2013р.:

– частка кредитів юридичним особам в кредитному портфелі на протязі 2013 р. збільшилась на 0,09%, з 91,04% на 01.01.2013 до 91,13% на 31.12.2013;

– частка споживчих кредитів в кредитному портфелі на протязі 2013 р. зменшилась на 0,32%, з 6,42 % на 01.01.2013 до 6,1 % на 31.12.2013;

– частка іпотечних кредитів в кредитному портфелі на протязі 2013 р. збільшилась на 0,23%, з 2,54% на 01.01.2013 до 2,78% на 31.12.2013;

– сума кредитів юридичним особам в кредитному портфелі на протязі 2013 р. зменшилась на 386767 тис. грн., з 1705255 тис. грн. на 01.01.2013 до 1318488 тис. грн. на 31.12.2013;

– сума споживчих кредитів в кредитному портфелі на протязі 2013 р. зменшилась на 31987 тис. грн., з 120203 тис. грн. на 01.01.2013 до 88216 тис. грн. на 31.12.2013;

– сума іпотечних кредитів в кредитному портфелі на протязі 2013 р. зменшилась на 7483 тис. грн., з 47643 тис. грн. на 01.01.2013 до 40160 тис. грн. на 31.12.2013;

– загальна сума кредитного портфелю на протязі 2013 р. зменшилась на 426237 тис. грн., з 1873101 тис. грн. на 01.01.2013 до 1446864 тис. грн. на 31.12.2013.

в 2014р.:

– частка кредитів юридичним особам в кредитному портфелі на протязі 2014 р. збільшилась на 4,96%, з 91,13% на 01.01.2014 до 96,09% на 31.12.2014;

– частка споживчих кредитів в кредитному портфелі на протязі 2014 р. зменшилась на 3,39%, з 6,1 % на 01.01.2014 до 2,7 % на 31.12.2014;

– частка іпотечних кредитів в кредитному портфелі на протязі 2014 р. зменшилась на 1,56%, з 2,78% на 01.01.2014 до 1,21% на 31.12.2014;

– сума кредитів юридичним особам в кредитному портфелі на протязі 2014 р. збільшилась на 512861 тис. грн., з 1318488 тис. грн. на 01.01.2014 до 1831349 тис. грн. на 31.12.2014;

– сума споживчих кредитів в кредитному портфелі на протязі 2014 р. зменшилась на 36691 тис. грн., з 88216 тис. грн. на 01.01.2014 до 51525 тис. грн. на 31.12.2014;

– сума іпотечних кредитів в кредитному портфелі на протязі 2014 р. зменшилась на 17080 тис. грн., з 40160 тис. грн. на 01.01.2014 до 23080 тис. грн. на 31.12.2014;

– загальна сума кредитного портфелю на протязі 2014 р. збільшилась на 377747 тис. грн., з 1446864 тис. грн. на 01.01.2014 до 1905954 тис. грн. на 31.12.2014.

Основну частку в структурі кредитного портфеля ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» в 2012 – 2014 роках займали кредити юридичним особам (їх частки складали 88,56 % на 01.01.2012., 91,04 % на 31.12.2012р., 91,13% на 31.12.2013р., і 96,09 % на 31.12.2014 р.).

Структура кредитних операцій ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» за видами економічної діяльності за 2014 р. наведена на рис.2 та рис. 3.

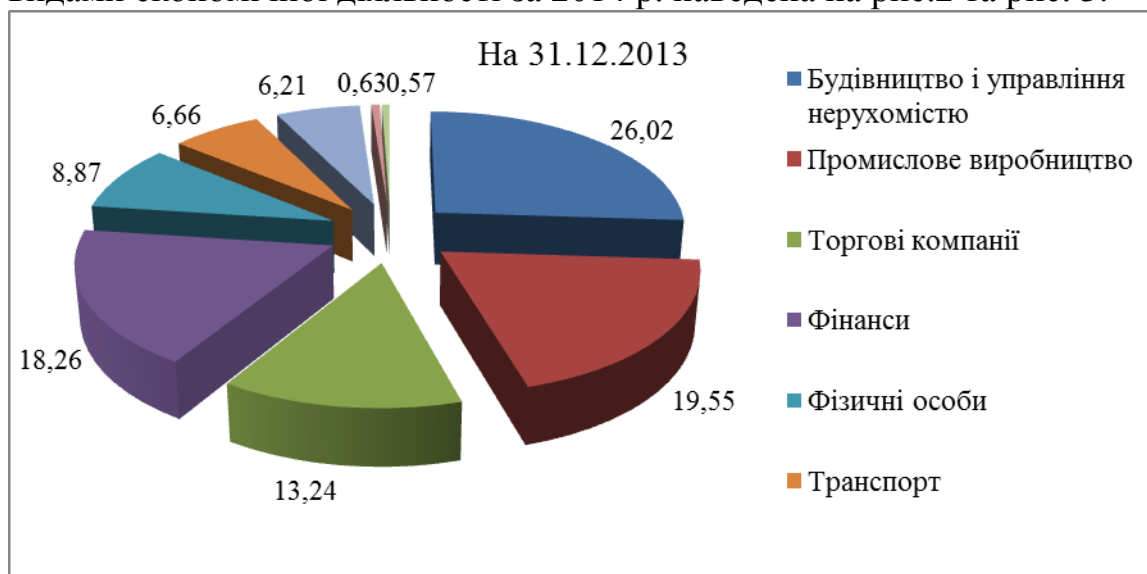

Рис.2. Структура кредитних операцій ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» за видами економічної діяльності на 31.12.2013

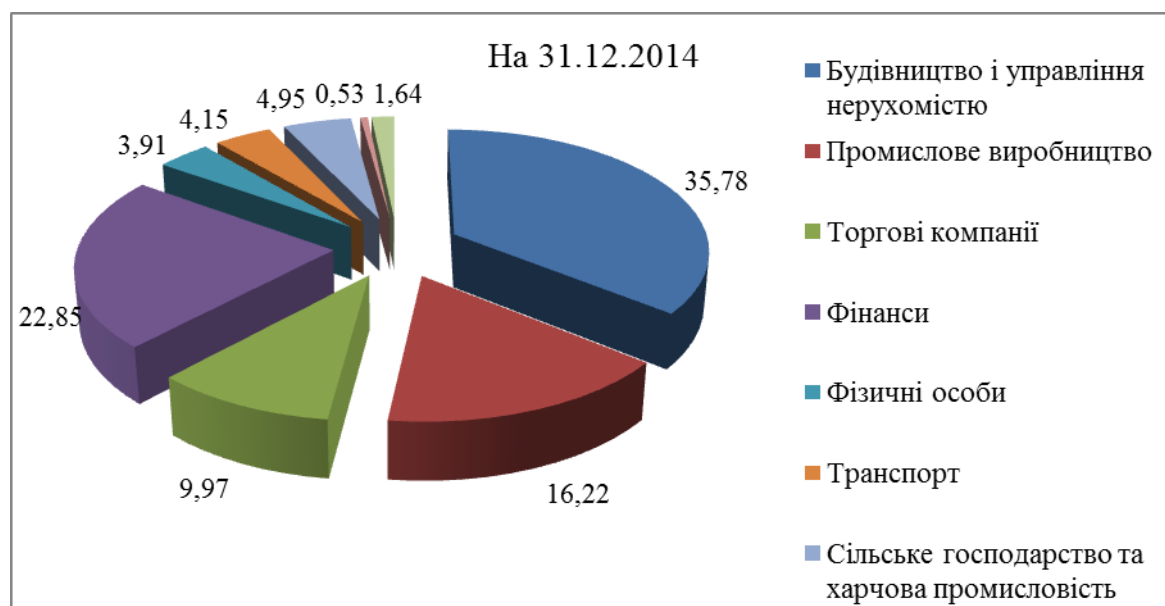

Рис.3. Структура кредитних операцій ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» за видами економічної діяльності на 31.12.2014

В структурі кредитів ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» за видами економічної діяльності основну частку займають кредити в будівництво і управління нерухомістю, промисловість та фінанси.

З 2012 – 2014 рр. аналізований період структура кредитів за строками використання змінилася. Питома вага короткострокових позик у 2012 – 2014 рр. зросла з 46,62% до 57%, а частка позик терміном понад один рік

зменшилась з 53,38% до 43%.

У структурі короткострокових кредитів найбільша частка кредитів терміном використання від одного до трьох місяців та від трьох до шести місяців. Така структура кредитного портфеля, з огляду на строк використання, цілком закономірна. Як зазначалося, банк здебільшого видає кредити, спрямовані на торговельно-посередницькі цілі, які не потребують ресурсів на великий термін. Більш обережна політика банку стосовно довгострокових кредитів, як найбільш ризикованих, цілком виправдана. Хоча в даному разі проблеми повернення кредитів мали місце не з довгостроковими кредитами, а, навпаки, з короткостроковими, що пояснюється недостатньою роботою банку щодо оцінювання кредитоспроможності позичальників.

Банківській діяльності притаманний ризик, яким управляють за допомогою постійного процесу виявлення, оцінки та контролю, з урахуванням лімітів та інших засобів контролю.

Банк має окремі незалежні органи, що відповідають за управління ризиками та їх відстеження: Правління; Комітети, пов'язані з управлінням ризиками: Комітет управління активами та пасивами, Кредитно-інвестиційний комітет, Технологічний комітет, Комітет СУІБ.

У третьому розділі «ПОБУДОВА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ В ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» – визначено напрями удосконалення управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями в ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», зроблено прогнозування доходів ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК».

На основі проведеного дослідження кредитних операцій ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» було визначено, що в кредитному портфелі банку є значна кількість проблемних кредитів, які потребують створення додаткових резервів. Частка резервів в кредитному портфелі банку складає: на 01.01.2012 – 13,64%, на 31.12.2012 – 15,49 %, на 31.12.2013 – 7,3%, на 31.12.2014 – 9,8%. Частка резервів знижується в 2014 р., але все одно залишається значною.

Новим напрямом у роботі з проблемними кредитами є створення у ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» ситуаційного центру управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями. Завдання ситуаційного центру – це насамперед чітке регламентування процесу підготовки, розгляду варіантів рішень, їх наукове обґрунтування на етапі підготовки, використання наукових підходів до оцінювання альтернативних варіантів, прогнозування результатів, ризиків упровадження рішень під час врегулювання проблемної заборгованості.

Ситуаційний центр управління проблемною заборгованістю – це система ситуаційного управління, яка поєднує людський інтелект, інформаційні технології, сучасні програмно-технічні засоби і засоби моделювання в процесі прийняття рішень стосовно врегулювання

проблемної заборгованості. Ситуаційний центр управління проблемною заборгованістю на основі використання сучасної аналітичної техніки, методик, методологій, інформаційних технологій дає змогу створити, реалізувати і забезпечити системність, прогнозування небажаних наслідків рішень, об'єктивну оцінку рівня та факторів ризику під час врегулювання проблемної заборгованості. При цьому забезпечується можливість використання різних каналів зв'язку, комп'ютерних мереж, телекомунікацій, сучасної обчислювальної та інформаційної техніки.

Структурно-логічну схему діяльності ситуаційного центру управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями наведено на рис. 4.

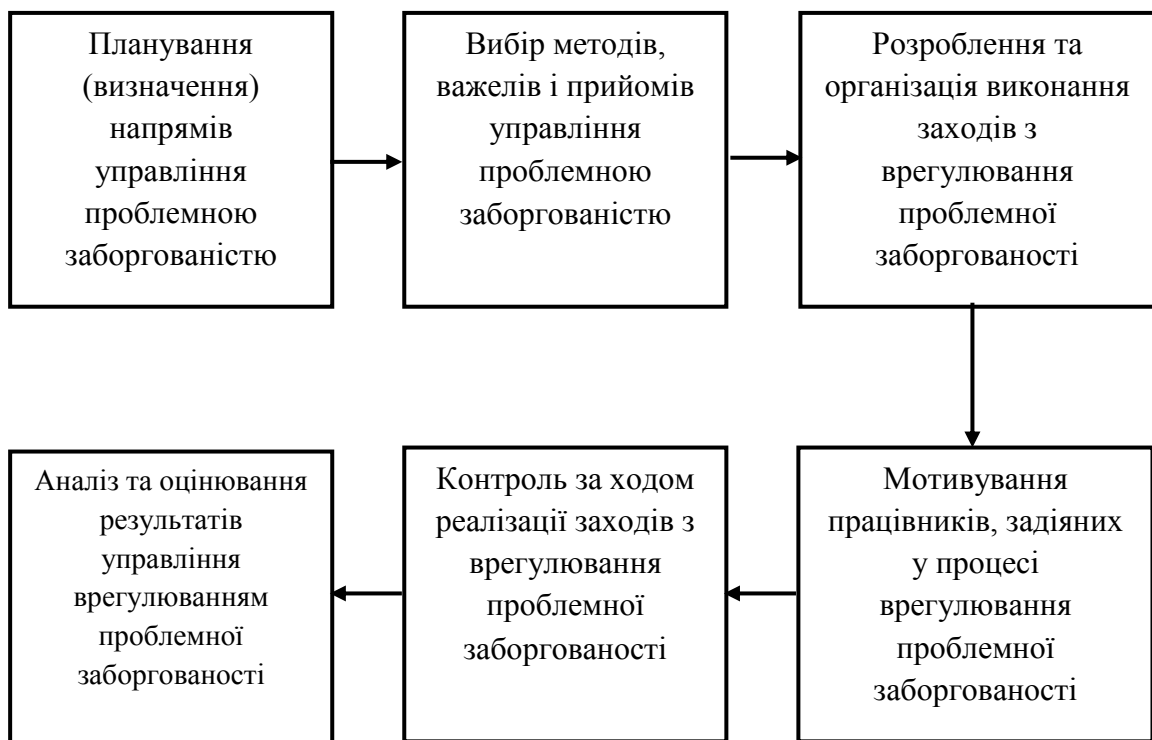

Рис. 4 Структурно-логічна схема діяльності ситуаційного центру управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями

Одним із напрямів врегулювання проблемної заборгованості, який може бути ефективно організований у ситуаційному центрі, є реструктуризація кредитної заборгованості, яка охоплює:

- розроблення і реалізацію заходів з врегулювання проблемної заборгованості;
- розроблення і реалізацію заходів із залучення інвестицій для підвищення результатів виробничої діяльності позичальника;
- модифікацію кредитного договору;
- погашення заборгованості за рахунок зміни зобов'язань, зокрема, шляхом надання нового кредиту для погашення заборгованості за чинним кредитним договором (рефінансування);

- поступку права вимоги;
- сек'юритизацію кредитів;
- переведення боргу;
- заміну проблемної заборгованості за кредитами на вексельні зобов'язання третіх осіб;
- викуп банком основних засобів, готової продукції чи інших активів позичальника для власного користування або з подальшою передачею у фінансовий лізинг;
- укладання угоди про зворотний викуп предмета застави;
- погашення заборгованості без зміни умов кредитного договору, зокрема, шляхом погашення заборгованості позичальника за рахунок кредитування його дебіторів.

В роботі проведено факторний аналіз ефективності управління кредитним портфелем ПАТАКБ "Індустріалбанк".

Зміна коефіцієнта ефективності ПАТ АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК" в 2013 р. (в порівнянні з 2012 р.) відбулася за рахунок дії наступних факторів:

- за рахунок збільшення перевищення доходності кредитного портфеля над ставкою без ризику коефіцієнт ефективності збільшився на 0,14;
- за рахунок збільшення резервів коефіцієнт ефективності збільшився на 0,21;
- за рахунок зменшення обсягу кредитного портфелю коефіцієнт ефективності зменшився на 0,09.

В 2014 р. в ПАТ АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК" за рахунок таких факторів, як зниження загального рівня кредитних ставок на ринку та доходності досліджуваного портфеля, коефіцієнт ефективності в 2014 р. знизився на 0,25. Водночас поліпшення якості кредитного портфеля забезпечило позитивні зрушення в динаміці коефіцієнта ефективності (кС). Так, за рахунок зниження розрахункової величини резерву під кредитні ризики коефіцієнт ефективності підвищився на 0,16, а за рахунок збільшення обсягу кредитного портфеля – на 0,01.

Сукупний позитивний вплив цих чинників поліпшив ефективність управління кредитним портфелем банку на 0,17. За економічним змістом це означає, що в розрахунку на одиницю взятого банком на себе кредитного ризику було отримано на 17% більше доходів, ніж у попередній період.

Аналізуючи ефективність управління кредитним портфелем за допомогою розглянутої методики, керівництво ПАТ АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК" отримує механізм обґрунтованого прийняття управлінських рішень з орієнтацією на постійні зміни в ринковому середовищі. Запропонована методика аналізу ефективності уможливорює зважений підхід до формування кредитного портфеля, беручи

до уваги не лише прибутковість, а й реальний рівень ризику кредитних операцій.

Для прогнозування доходів банку в наступному році побудовано лінію тренда для доходів банку від кредитних операцій. У процесі аналізу були побудовані різноманітні типи регресійних моделей, які описують залежність обраних факторів. Перевірка адекватності всієї моделі здійснювалася з використанням F-критерію Фішера, значущості коефіцієнтів регресії за допомогою t-критерію Стьюдента. Результати перевірки показали, що параметри рівняння є статистично значущими.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження сформульовано висновки і пропозиції, які дозволяють розв'язати завдання магістерської роботи відповідно до поставленої мети.

1. Визначено, що кредит виникає безпосередньо з потреб виробництва, внаслідок розвитку процесів обміну товарами. Необхідність кредиту тісно пов'язана з особливостями кругообігу індивідуальних капіталів. Ще більшою мірою кредит необхідний для становлення нових підприємств малого та середнього бізнесу, впровадження нової техніки та технологій.

2. Кредитні операції банків – це вид активних операцій, пов'язаних з наданням клієнтам коштів у тимчасове користування за певних умов, а також надання гарантій, поручительств, авалів, проведення факторингових операцій. Кредитний портфель – це частина банківського портфелю, яка характеризується дохідністю, ризиком та ліквідністю та має ряд специфічних характеристик.

3. Оцінка діяльності банківських установ є невід'ємним елементом у системі управління ризиком. У міжнародній практиці існують різні типи зведеної оцінки діяльності банків. На її основі проводиться рейтинговий порівняльний аналіз надійності банку та ефективності його роботи.

4. Серед 158 банків України, які подають фінансову звітність до НБУ, більше половини банків (109 банків або 68,99% від загальної кількості) за підсумками 2014 року мали довгострокові кредитні рейтинги позичальників. Найбільшу частку банків з кредитними рейтингами має I група – 93,75%. В II та III групах частка банків з кредитними рейтингами складає 89,47% та 84,85% відповідно. Найменшою є частка банків з кредитними рейтингами в IV групі (54,44%). З 49 банків, які не мають кредитних рейтингів, 41 банківських установ (1/4 від загальної кількості банків України) належать до IV групи і лише 8 банківських установ – до інших груп, зокрема до III групи – 5 банків, до II групи – 2 банки, до I групи – 1 банк.

5. ПАТ АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК" станом на 01.01.2015 р., згідно класифікації НБУ, за розміром активів відноситься до III групи банків. За

даними Національного банку України станом на 01.01.2015 р. за розміром активів Банк посідає 53 місце (2 665 752 тис. грн.) зі 158 банків та 18 місце в III групі банків. При цьому за розміром власного капіталу Банк посідає 27 місце (821 353 тис. грн.), а за фінансовим результатом – 30 місце (11 394 тис. грн.). Частка ринку за активами, що належить банку, становить 0,20%.

В банку забезпечена робота Кредитного комітету та Комітету кредитного нагляду. До складу цих комітетів входять керівники та провідні фахівці банку, які періодично збираються на засідання і колегіально вирішують поставлені завдання, формують кредитну політику, виносять рішення про надання «великих» кредитів і списання безнадійних позичок.

6. Основну частку в структурі кредитного портфеля ПАТ АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК" в 2012 – 2014 роках займали кредити юридичним особам (їх частки складала 88,56 % на 01.01.2012., 91,04 % на 31.12.2012 р., 91,13% на 31.12.2013 р., і 96,09 % на 31.12.2014 р.). Проте, як видно, їх частка з часом зростає, а ось частка споживчих та іпотечних кредитів знижується. Програми споживчого та іпотечного кредитування скорочувались, що було обумовлено політичними та економічними обставинами в країні.

В структурі кредитів ПАТ АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК" за видами економічної діяльності основну частку займають кредити в будівництво і управління нерухомістю, промисловість та фінанси.

За аналізований період структура кредитів за строками використання змінилася. Питома вага короткострокових позик у 2012 – 2014 рр. зросла з 46,62% до 57%, а частка позик терміном понад один рік зменшилась з 53,38% до 43%. У структурі короткострокових кредитів найбільша частка кредитів терміном використання від одного до трьох місяців та від трьох до шести місяців.

7. Банківській діяльності притаманний ризик, яким управляють за допомогою постійного процесу виявлення, оцінки та контролю, з урахуванням лімітів та інших засобів контролю. Для підвищення ефективності кредитної діяльності банку вважаємо за необхідне звернути увагу на покращення кредитної політики банку, оптимізувати власний кредитний портфель шляхом покращення його структури за допомогою зменшення долі нестандартних кредитів; внести обмеження по відношенню до концентрації кредитного портфеля; проводити періодичну та повну перевірку кредитної документації, що дає достовірну інформацію про поточний стан клієнта та перспективи його розвитку; удосконалити навички персоналу банку із роботи щодо ефективного контролю та аудіювання кредитного процесу.

8. На основі проведеного дослідження кредитних операцій ПАТ АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК" було визначено, що в кредитному портфелі банку є значна кількість проблемних кредитів, які потребують створення додаткових резервів. Тому запропоновано новий напрям у

роботі з проблемними кредитами – створення у ПАТ АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК" ситуаційного центру управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями. Ситуаційний центр управління проблемною заборгованістю – це система ситуаційного управління, яка поєднує людський інтелект, інформаційні технології, сучасні програмно-технічні засоби і засоби моделювання в процесі прийняття рішень стосовно врегулювання проблемної заборгованості. Запропоновано структурно-логічну схему діяльності ситуаційного центру управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями.

9. Рекомендовано один з напрямів врегулювання проблемної заборгованості, який може бути ефективно організований у ситуаційному центрі, є реструктуризація кредитної заборгованості, яка охоплює:

- розроблення і реалізацію заходів з врегулювання проблемної заборгованості;
- розроблення і реалізацію заходів із залучення інвестицій для підвищення результатів виробничої діяльності позичальника;
- модифікацію кредитного договору;
- погашення заборгованості за рахунок зміни зобов'язань, зокрема, шляхом надання нового кредиту для погашення заборгованості за чинним кредитним договором (рефінансування);
- поступку права вимоги;
- сек'юритизацію кредитів;
- переведення боргу;
- заміну проблемної заборгованості за кредитами на вексельні зобов'язання третіх осіб;
- викуп банком основних засобів, готової продукції чи інших активів позичальника для власного користування або з подальшою передачею у фінансовий лізинг;
- укладання угоди про зворотний викуп предмета застави;
- погашення заборгованості без зміни умов кредитного договору, зокрема, шляхом погашення заборгованості позичальника за рахунок кредитування його дебіторів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

В інших виданнях:

1. Метеленко Н.Г, Кулікова О.В. Особливості здійснення кредитних операцій в умовах кризової економіки // III Міжнародна науково-практична конференція «Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика» (2015 рік). – С. 336 – 338.

АНОТАЦІЯ

Кулікова О.В. **Побудова системи управління кредитними операціями комерційного банку - Рукопис.**

Робота на здобуття ступеня магістра за спеціальністю 8.03050801 «Фінанси і кредит (за спеціалізованими програмами)», Запорізька державна інженерна академія, 2016.

Досліджена система управління кредитними операціями ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК»: визначено організаційно-економічну характеристику ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», розглянута організація здійснення та регулювання кредитних операцій в ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», проведено аналіз складу, динаміки та структури кредитного портфелю ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», проаналізовано структуру кредитного портфелю за термінами погашення кредитної заборгованості в ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», визначена динаміка показників якості кредитного портфеля.

Розглянуто можливість побудови системи управління кредитними операціями в ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» – визначено напрями удосконалення управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями в ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», зроблено прогнозування доходів ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК».

Ключові слова: кредитні операції, управління кредитними операціями, кредитний ризик, кредитний портфель, кредитний процес, кредитна політика, ефективність.

АННОТАЦИЯ

Куликова О.В. **Построение системы управления кредитными операциями коммерческого банка – Рукопись.**

Работа на соискание степени магистра по специальности 8.03050801 «Финансы и кредит (по специализированным программам)», Запорожская государственная инженерная академия, 2016.

Исследована система управления кредитными операциями ПАО АКБ «Индустриалбанк»: определена организационно-экономическая характеристика ПАО АКБ «Индустриалбанк», рассмотрена организация осуществления и регулирования кредитных операций в ПАО АКБ «Индустриалбанк», проведен анализ состава, динамики и структуры кредитного портфеля ПАО АКБ «Индустриалбанк», проанализирована структура кредитного портфеля по срокам погашения кредитной задолженности в ОАО АКБ «Индустриалбанк», определена динамика показателей качества кредитного портфеля. Рассмотрена возможность построения системы управления кредитными операциями в ПАО АКБ «Индустриалбанк» – определены направления совершенствования управления проблемной задолженностью по кредитным операциям в ПАО

АКБ «Индустриалбанк», осуществлено прогнозирование доходов ПАО АКБ «Индустриалбанк».

Ключевые слова: кредитные операции, управление кредитными операциями, кредитный риск, кредитный портфель, кредитный процесс, кредитная политика, эффективность.

ANNOTATION

Kulikova O.V. Pobudova management of commercial bank credit operations - Manuscript.

Work for the degree of Master of specialty 8.03050801- Finance and credit 8.03050801- (for specialized programs), Zaporozhye State Engineering Academy, 2016.

The investigated control system credit operations of Bank "Industrialbank": defined organizational - economic characteristics of Bank "Industrialbank, considered the organization of the implementation and regulation of credit operations in the PJSC JSCB "Industrialbank, the analysis of the composition, dynamics and structure of the loan portfolio of Bank "Industrialbank analyzed structure loan portfolio in terms of loan repayment PJSC JSCB "Industrialbank" defined dynamics dynamics of the loan portfolio quality.

The possibility of building a system of credit operations in the PJSC JSCB "Industrialbank" - defined areas of improving the management of bad debts on credit operations in the PJSC JSCB "Industrialbank" made forecasting revenues of Bank "Industrialbank."

Keywords: credit, managing credit operations, credit risk, credit portfolio, credit process, credit policy effectiveness.